

VERSLAG
GEZONDHEIDSINVENTARISATIE
BIJ DE
CANE CORSO
IN NEDERLAND

Steekproef jaargangen 2010, 2011 en 2012

Enquêtering 2016

Peter Prins & Ed.J. Gubbels,
Genetic Counselling Services,
September 2016

© 2016 Genetic Counselling Services, Westerhaar - Vriezenveensewijk

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without the written permission of the authors.

INHOUD

1.	Inleiding	<i>blz.</i> 4
2.	Materiaal en Methodes	6
3.	Algemene gegevens	8
4.	Gezondheid	13
5.	Gedrag	19
6.	Fokkerij	24
7.	Conclusies en aanbevelingen	30

Bijlage :
Enquêteformulier Gezondheidsinventarisatie
versie Cane Corso

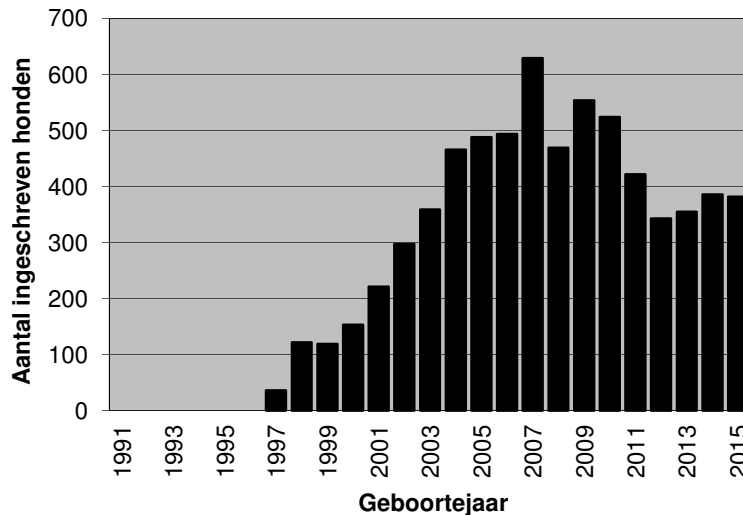
LIJST VAN FIGUREN EN TABELLEN

Figuur 1. Aantallen in het NHSB ingeschreven Cane Corso-pups, 1991-2015	4
Figuur 2. Gebruiksdoel van de hond bij aanschaf	10
Figuur 3. Algemene omschrijving van het gedrag	19
Tabel 1. Respons op de enquête	8
Tabel 2. Leeftijd van de honden in het onderzoek ten tijde van de enquête	8
Tabel 3. Verdeling der geslachten	9
Tabel 4. Lidmaatschap rasvereniging	9
Tabel 5. Hoogste kwalificaties van geshowde honden	11
Tabel 6. Problemen met de gezondheid	13
Tabel 7. Frequentie waarmee gezondheidsproblemen optreden in de afzonderlijke systemen	14
Tabel 8. Rasspecifieke ziekten	15
Tabel 9. Gezondheidsproblemen van reuen vergeleken met die van teven	16
Tabel 10. Rasspecifieke ziekten van reuen vergeleken met die van teven	17
Tabel 11. Gezondheidsproblemen van overleden honden vergeleken met die van honden in leven	17
Tabel 12. Algemene omschrijving van het gedrag	20
Tabel 13. Het gedragsbeeld per geslacht	21
Tabel 14. Overzicht van probleemgedrag t.a.v. volwassenen, kinderen en honden	22
Tabel 15. Gedragskarakteristieken van honden met cursusdeelname en zonder cursusdeelname	23
Tabel 16. Aantallen reuen en teven met en zonder nakomelingen	24
Tabel 17. Verdeling van nesten over vaderdieren	25
Tabel 18. Gedragskarakteristieken van dekreuen vergeleken met die van reuen zonder nageslacht	27
Tabel 19. Gedragskarakteristieken van fokteven vergeleken met die van teven zonder nageslacht	27
Tabel 20. Verdeling van de leeftijden bij sterilisatie	28

1. INLEIDING

De Cane Corso is een ras dat twintig jaar geleden in Nederland plotseling van uit het 'niets' snel in populariteit steeg. Het aantal jaarlijks in het NHSB ingeschreven honden nam toe van nul in 1996 tot ruim zeshonderd tien jaar later. De laatste vijf jaar stabiliseert het aantal zich rond de vierhonderd ingeschreven honden per jaar (**figuur 1**). De omvang van de huidige geregistreerde totale populatie in ons land moet, bij een veronderstelde gemiddelde levensduur van tien jaar, op 4000 tot 4500 dieren worden geschat.

Figuur 1. Aantallen in het NHSB ingeschreven Cane Corso-pups, 1991-2015

Naast de in het NHSB ingeschreven honden zijn er ook Cane Corso's waarvoor geen stamboom werd aangevraagd, ook al waren beide ouderdieren misschien wel geregistreerd. Deze honden zonder stamboom komen we in de cijfers niet tegen; toch gaat het hier om honden die mede bepalend zijn voor de beeldvorming over het ras, omdat ze wèl als Cane Corso herkenbaar zijn.

Voor de rasvereniging, de Cane Corso Club Nederland (CCCN), diende zich de vraag aan òf, en in hoeverre, er sprake is van structurele problemen met de gezondheid of met het gedrag van het ras. Zoals elk ras kent ook de Cane Corso afwijkingen en stoornissen die erfelijk zijn of waarvoor een erfelijke basis wordt vermoed. Dit gegeven op zich is niet verontrustend.

Essentieel is de vraag of er, voor één of meer van deze problemen, sprake is van een dusdanige situatie dat acuut ingrijpen wenselijk of noodzakelijk is.

In 2015 besloot de rasvereniging om, samen met het instituut 'Genetic Counselling Services' (GCS), een on-line onderzoek naar een aantal karakteristieken van de Cane Corso in Nederland in gang te zetten. Voor dit onderzoek werd gebruik gemaakt van de gestandaardiseerde enquêteformulieren van GCS en van de bijbehorende methodiek van verzamelen, verwerken en analyseren. De verantwoordelijkheid voor het onderzoek werd ondergebracht bij GCS.

Half mei 2016 werden alle eigenaren van Cane Corso's geboren in de jaren 2010, 2011 en 2012 benaderd, met het verzoek informatie te verschaffen over hun hond en over hun beleving ten aanzien van het functioneren van het dier. Uit de aldus verzamelde gegevens werd de kwalitatieve en kwantitatieve informatie verkregen die in dit rapport is weergegeven. Op basis van deze gegevens worden conclusies getrokken omtrent de huidige situatie van het ras. Daar waar mogelijk, worden uitspraken gedaan over de consequenties van de huidige bevindingen voor de toekomst van de populatie.

Uitdrukkelijk zij vermeld dat het hier om een in de tijd beperkte bestandsopname gaat, waarbij het slechts ten dele mogelijk is zicht te krijgen op processen die zich in de opeenvolging van generaties ontwikkelen.

Vanuit de nu beschikbare gegevens zullen uitspraken over trends altijd een voorwaardelijk karakter hebben. De invulling van die voorwaarden zal de richting en de omvang van de aangeduide trends bepalen.

Dat dit rapport tot stand kon komen, hebben we te danken aan de 378 eigenaren die zoveel betrokkenheid bij 'hun ras' toonden dat zij de moeite namen het enquêteformulier in te vullen. We zijn hen zeer erkentelijk voor hun onmisbare bijdrage aan dit onderzoek.

2. MATERIAAL EN METHODEN

Definitie van de populatie

In het onderzoek waarover hier verslag wordt uitgebracht is de Cane Corso populatie in Nederland onderwerp van studie. Deze populatie is gedefinieerd als 'alle dieren, behorend tot het ras Cane Corso, ingeschreven in het NHSB'.

Omdat een populatiedekkend onderzoek om tal van praktische redenen was uitgesloten, werd besloten een beperkte steekproef te nemen. Aan deze steekproef werd de eis gesteld dat ze in voldoende mate ruimte moest bieden tot het doen van uitspraken die voor de populatie als geheel geldigheid hebben.

Overwegingen bij de methode

Een onderzoek naar het functioneren ten aanzien van gezondheid en gedrag van een hondenras zal altijd uit moeten gaan van de informatie die bij eigenaren (houders) beschikbaar is. Natuurlijk zijn er tegen de onderzoeksmethodiek 'het enquêteren van eigenaren' bedenkingen aan te voeren. Zo worden de resultaten bepaald, en soms ook beperkt, door het kennisniveau dat bij die eigenaren aanwezig is. Met name bij het benoemen van 'onduidelijke' afwijkingen en problemen kan dit een rol spelen.

Anderzijds is de beleving van die eigenaar wezenlijk. Het welzijn van een hond wordt, behalve door zijn eigen fysieke gesteldheid, in hoge mate bepaald door het vermogen van die hond om in harmonie te leven met zijn omgeving. En aangezien onze honden primair functioneren in relatie tot de mens, vinden we in de beleving van die mens belangrijke aanwijzingen over de mate van welzijn van zijn hond.

Vergelijking van resultaten

Daar waar dat in dit rapport relevant is worden de resultaten vergeleken met de resultaten van vergelijkbaar onderzoek bij 48 eerder onderzochte rassen, zoals onder andere weergegeven in het rapport 'SYNTHESE, Gezondheidsinventarisaties bij een aantal Nederlandse rashondenpopulaties, 1994-2001', Ed.J. Gubbels, Peter Prins & Janneke Scholten, Raad van Beheer afdeling GGW, oktober 2002. (Uitgave: Raad van Beheer op Kynologisch Gebied, Amsterdam).

Overwegingen bij de keuze van de steekproef

De samenstelling van een steekproef wordt bepaald door de doelstelling van het onderzoek. Het onderzoek naar mogelijke problemen met de gezondheid en het gedrag van de Cane Corso werd aangezet vanuit de vaststelling dat er te weinig structurele informatie beschikbaar was over de huidige Nederlandse populatie van het ras. Daarom werden voor dit onderzoek de volgende doelen vastgesteld:

1. Het in kaart brengen van de belangrijkste problemen in de Nederlandse Cane Corso populatie.
2. Het geven van schattingen voor de frequenties waarmee deze problemen optreden.
3. Het formuleren van conclusies en aanbevelingen ten behoeve van de fokkers en de rasvereniging.

Bij de aanvang van het onderzoek werden de bij de Cane Corso veronderstelde problemen geëvalueerd. Op grond hiervan werd gekozen voor het enquêteren van eigenaren van dieren in de leeftijd van drie en een half tot zes en een half jaar oud.

Overwegingen bij het bepalen van de steekproefomvang

Naarmate de omvang van de steekproef groter is, wordt het mogelijk om zeldzamere verschijnselen op te sporen. Voor het bepalen van de steekproefomvang staat de vraag centraal met welke nauwkeurigheid we verschijnselen willen vaststellen.

Bij de methodiek 'enquêtering' is de welwillende medewerking van velen vereist. De ervaring bij andere rassen leert dat het responspercentage voor dit type onderzoeken tussen veertig en vijftig procent ligt,

voor jongere honden wat hoger, voor oudere honden wat lager. Dit gegeven werd meegenomen bij de bepaling van de steekproefomvang.

Bij de gegeven steekproefomvang van de afzonderlijke jaarklassen en bij een responspercentage in de genoemde orde van grootte, moet het mogelijk zijn om fenomenen die per jaargang bij tenminste drie procent van de honden voorkomen, met een zekerheid van nagenoeg honderd procent vast te stellen. Kijken we naar het totaal van de drie jaargangen, dan zijn daarin, bij eenzelfde responspercentage, fenomenen die eens per honderd dieren voorkomen met een zekerheid van nagenoeg honderd procent vast te stellen. Deze uitgangspunten werden voor een eerste inventarisatie aanvaardbaar geacht. In eventuele vervolgonderzoeken kunnen ze worden herzien, afhankelijk van de aard, en vooral ook de ernst, van de gevonden afwijkingen in de populatie.

Opmerkingen over het enquêteformulier

De enquête kent 'gesloten vragen', waarin de respondent alleen maar kan aankruisen wat van toepassing is, en 'open vragen', waarin de respondent een toelichtende tekst kan geven. Alle teksten werden voorafgaand aan de analyse gelezen en geïnterpreteerd. Waar dit aan de orde was werden de antwoorden op de gesloten vragen aangepast overeenkomstig de gegeven toelichtingen.

Toelichting bij de tabellen

Genetic Counselling Services analyseert de gegevens per geboortejaar van de honden. Dat betekent dat in de meeste tabellen in de eerste kolom jaartallen staan. Daarmee is het overal in het rapport duidelijk aan welke deelpopulatie (jaargang) de gegevens en de bijbehorende conclusies zijn ontleend.

In dit rapport worden de tellingen van enquêteresultaten gegeven, aangevuld met het overeenkomstige percentage. Dit percentage is een 'puntschatting'. We moeten daarbij bedenken dat het om een zo goed mogelijke schatting gaat, gebaseerd op de steekproef. De echte waarde, de waarde die we zouden vinden als we de hele populatie zouden onderzoeken, kennen we niet. We kunnen wèl, met een vooraf vast te stellen betrouwbaarheid, aangeven in welk gebied die echte waarde ligt. Dat doen we door een 'intervalschatting' op te nemen.

In dit onderzoek is gekozen voor een betrouwbaarheid van 95 procent. In de percentagekolom staat dan bijvoorbeeld, voor een verschijnsel dat bij 5 procent van de honden voorkwam, dat het percentage $5,0 \pm 1,4$ is. Dit betekent dat de echte waarde, met een zekerheid van 95 procent, tussen 3,6 en 6,4 procent ligt. De breedte van het interval wordt bepaald door het aantal waarnemingen waarop de schatting is gebaseerd. Naarmate dat aantal groter is, zal het interval kleiner zijn en krijgen we dus een betere schatting van de echte frequentie, de frequentie waarmee het verschijnsel in de populatie voorkomt.

3. ALGEMENE GEGEVENS

Medewerking aan de enquête

Half mei 2016 werden de eigenaren van 1226 in het NHSB ingeschreven Cane Corso's geboren in 2010, 2011 en 2012, benaderd met het verzoek om online een enquête in te vullen waarin gevraagd wordt naar het wel en wee van hun honden.

Door deze eigenaren werd voor 378 honden (30,8 procent) de enquête ingevuld (**tabel 1**). Dit responspercentage is, vergeleken met de percentages bij andere eerder onderzochte rassen, aan de lage kant. Desondanks, bij dit lage percentage is het mogelijk om binnen de totale onderzoeksgroep fenomenen op te sporen die bij minder dan twee procent van de honden voorkomen. Binnen de afzonderlijke leeftijdsgroepen kunnen bij deze respons-aantallen fenomenen die bij tenminste vier procent van de dieren voorkomen nagenoeg met zekerheid worden aangetoond.

Tabel 1. Respons op de enquête

Jaar	Respons		Geen respons		Totaal benaderd
	aantal	(%)	aantal	(%)	aantal
2010	142	(28,6 ± 4,0)	354	(71,4 ± 4,0)	496
2011	119	(32,0 ± 4,7)	253	(68,0 ± 4,7)	372
2012	117	(32,7 ± 4,9)	241	(67,3 ± 4,9)	358
Totaal	378	(30,8 ± 2,6)	848	(69,2 ± 2,6)	1226

Bij de interpretatie van de resultaten kan het van belang zijn te letten op de leeftijden van de honden ten tijde van enquêtering (**tabel 2**). De jongste honden in het onderzoek (jaargang 2012) waren drie jaar en vijf maanden; de oudste honden (2010) waren bijna zes en een half jaar oud tijdens de enquête.

Tabel 2. Leeftijd van de honden in het onderzoek ten tijde van de enquêtering

Jaargang	Leeftijd in maanden	Gemiddelde leeftijd in maanden
2010	65 - 76	70,5
2011	53 - 64	58,5
2012	41 - 52	45,5

Daar waar processen aan de orde zijn die zich op een bepaalde leeftijd ontwikkelen of openbaren, zouden we die ontwikkeling moeten kunnen waarnemen in de vorm van een toe- of afname in de verschillende jaargangen.

Verdeling het geslacht

Als we kijken naar de verdeling van reuen en teven in de onderzochte groep stellen we vast dat er geen aantoonbaar verschil is in het voorkomen van beide geslachten. De waargenomen procentuele verschillen in de puntschattingen vallen binnen de marges van het hier toegepaste betrouwbaarheidsinterval. Dit geldt zowel voor de totale steekproef als voor de afzonderlijke jaarklassen (**tabel 3**).

Tabel 3. Verdeling der geslachten

Jaar	Reuen		Teven		Totaal verzonden
	aantal	(%)	aantal	(%)	aantal
2010	73	(51,4 ± 8,2)	69	(48,6 ± 8,2)	142
2011	68	(57,1 ± 8,9)	51	(42,9 ± 8,9)	119
2012	66	(56,4 ± 9,0)	51	(43,6 ± 9,0)	117
Totaal	207	(54,8 ± 5,0)	171	(45,2 ± 5,0)	378

Lidmaatschap van de rasvereniging

De in dit rapport gepresenteerde gegevens werden op initiatief van de rasvereniging verzameld met het doel daarop, indien nodig, toekomstig fokbeleid te baseren. Bij het ontwikkelen en ten uitvoer brengen van beleid, is de organisatiegraad van 'het vakgebied' een van de kritische succesfactoren. Naarmate het draagvlak van een rasvereniging groter is, wordt de discussie over het wenselijke en noodzakelijke voor het ras door meer betrokkenen gevoerd en is er een breder draagvlak voor de conclusies.

Tabel 4. Lidmaatschap rasvereniging

Jaargang	Wel lid		Niet lid		Totaal	Geen antwoord
	aantal	(%)	aantal	(%)	aantal	
2010	35	(25,4 ± 7,3)	103	(74,6 ± 7,3)	138	4
2011	26	(21,8 ± 7,4)	93	(78,2 ± 7,4)	119	0
2012	36	(31,0 ± 8,4)	80	(69,0 ± 8,4)	116	1
Totaal	97	(26,0 ± 4,5)	276	(74,0 ± 4,5)	373	5

In de onderzochte groep werd een lidmaatschapspercentage van 26% vastgesteld, wat laag is in vergelijking met wat er in eerdere studies bij andere rassen is gevonden (**tabel 4**). We mogen dit percentage niet zomaar van toepassing verklaren op de gehele populatie van eigenaren van Cane Corso's. Nieuwe leden worden voornamelijk geworven binnen de groep eigenaren die net een pup hebben aangeschaft. De verwachting is dat in de jaren daarna zal, elk volgend jaar weer, een zeker percentage zal afhaken.

Herkomst van de honden

Van de 375 honden waarvoor de vraag naar de herkomst van de hond werd beantwoord, waren er 308 (82,1 procent) rechtstreeks afkomstig van een fokker, 45 honden (12,0 procent) kwamen uit eigen fokkerij en 22 dieren (5,9 procent) werden overgenomen van derden. Het percentage 'zelfgefokte' honden is, vergeleken met dat bij andere rassen, aan de hoge kant. Blijkbaar hebben meer fokkers dan bij veel andere rassen de moeite genomen om het enquêteformulier in te vullen.

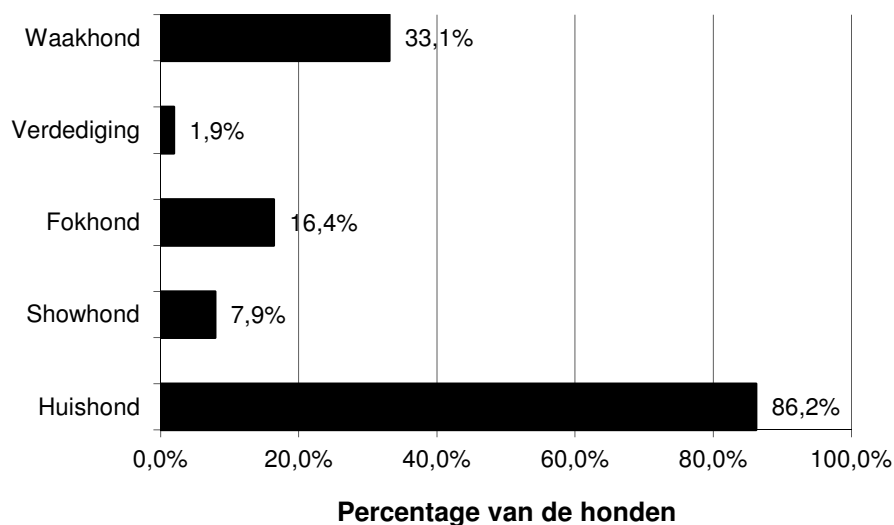
De eigenaar en zijn verwachtingen

In de enquête werd gevraagd met welk doel de eigenaar de hond had aangeschaft (**figuur 2**). Hierbij kon gekozen worden tussen de categorieën 'huishond', 'fokhond', 'showhond', 'waakhond', 'jachthond', 'verdedigingshond' en de categorie 'anders'.

De eigenaar had de mogelijkheid meer dan één categorie aan te kruisen. Honden die door hun eigenaar als show-, fok-, of waakhond werden aangeduid, werden in de meeste gevallen ook als 'huishond' aangemeld. Dat betekent dat het merendeel van de honden in ons onderzoek (tevens) de rol van huishond vervult.

Er werden geen noemenswaardige verschillen in gebruiksdoel aangetroffen tussen de jaargangen. Daarom volstaan we met een weergave voor de totale onderzoeksgroep in **figuur 2**.

Figuur 2. Gebruiksdoel van de hond bij aanschaf

Er is geen hond is aangemeld als 'jachthond' of in de categorie 'anders'. Zeven eigenaren in de onderzoeksgroep hebben hun Cane Corso aangeschaft met het gebruiksdoel 'verdedigingshond'. Opvallend, maar misschien niet verrassend gelet op het oorspronkelijke gebruiksdoel van het ras, is het hoge percentage honden (33,1 procent) dat als 'waakhond' is aangeschaft.

Uiteraard heeft elke eigenaar bij de aanschaf van een pup bepaalde verwachtingen. En net als bij de aanschaf van zoveel andere zaken wordt ook hier niet altijd ieders verwachting vervuld. Ruim één op de acht eigenaren (13,2 procent) had zich bij aanschaf van hun Cane Corso iets anders voorgesteld. In vergelijking met de andere onderzochte rassen is dit een gemiddeld percentage. In gelijke mate heeft deze teleurstelling betrekking op gezondheids- en gedragsproblemen. In slechts een drietal gevallen betreft het een tegenvallend exterieur.

In de enquête werd vervolgens gevraagd naar de tevredenheid van de eigenaar over de voorlichting die de fokker bij de aanschaf gaf. Op zichzelf verdient het aspect 'voorlichting van potentiële kopers' alle aandacht. Naarmate hierin beter wordt voorzien heeft de nieuwe eigenaar een reëler beeld van waar hij aan begint. Niet alleen zal daardoor de eigenaar meer plezier beleven aan zijn hond, ook de hond zal meer plezier beleven aan zijn eigenaar. Ondanks dat ruim één op de acht honden niet beantwoordt aan de verwachting die de eigenaar vooraf had, geeft bijna 90 procent (89,1%) van de eigenaren aan tevreden te zijn over de verkregen voorlichting. Een percentage dat we ook bij de meeste andere rassen vinden.

Vier op de tien eigenaren in de steekproef (41,0 procent) heeft al eens eerder een Cane Corso gehad. Deze vroegere ervaring met het ras was kennelijk zo positief dat opnieuw voor een Cane Corso werd gekozen. In vergelijking tot andere rassen is dit een redelijk hoog percentage. De huidige eigenaren van Cane Corso's zijn bijzonder trouw aan het ras, meer dan eigenaren van veel andere eerder onderzochte rassen.

Omdat de enquête zich richt op huidige eigenaren van Cane Corso's, ontbreekt natuurlijk de informatie over degenen die voorheen een hond van dit ras hadden en die besloten over te stappen naar een ander ras, of die zelfs helemaal geen hond meer willen. Die groep vroegere eigenaren zou veel informatie kunnen verschaffen over motieven 'om het niet meer te doen'.

Het exterieur

Bij de fokkerij van rashonden wordt aan het exterieur veel waarde toegekend. Ook veel eigenaren hebben de neiging de kwaliteit van rashonden uit te drukken in termen van de mate waarin de dieren voldoen aan de standaard zoals die op de tentoonstelling wordt geïnterpreteerd. Vandaar dat ook in deze enquête de vraag naar de tevredenheid met het uiterlijk van de hond niet kon uitblijven. Negen van de tien eigenaren (93,0 procent) gaf aan tevreden te zijn met het uiterlijk van hun hond. Het betreft hier overigens de 'subjectieve' beleving van de eigenaren, die niet overeen hoeft te komen met wat de keurmeesters ervan zouden vinden. Desondanks, ongeacht wat die keurmeesters ervan vinden, er zijn geen redenen op voorhand om de specifieke esthetische deskundigheid van eigenaren van Cane Corso's in twijfel te trekken.

Bijna een kwart van de honden in dit onderzoek (24,3 procent) werd uitgebracht op één of meer shows. Net als bij veel andere rassen vindt maar een beperkt deel van de eigenaren het van belang aan officiële exterieurkeuringen deel te nemen.

Om een indruk te krijgen omtrent de tevredenheid over het uiterlijk van de Cane Corso van 'wat meer officiële zijde' werd ook naar keuringsuitslagen gevraagd. Daar waar meer uitslagen van hetzelfde dier beschikbaar waren werd, ongeacht het aantal uitslagen, de hoogste score opgevoerd als kwalificatie voor de hond (tabel 5).

Tabel 5. Hoogste kwalificaties van geshowde honden (n = 84)

Jaar	Uitmundend		Zeer goed		Goed		Matig		Totaal	Geen antwoord
	aantal	(%)	aantal	(%)	aantal	(%)	aantal	(%)		
2010	22	(66,7)	7	(21,2)	3	(9,1)	1	(3,0)	33	1
2011	18	(75,0)	5	(20,8)	1	(4,2)	0	(0,0)	24	1
2012	17	(63,0)	7	(25,9)	3	(11,1)	0	(0,0)	27	4
Totaal	57	(67,9)	19	(22,6)	7	(8,3)	1	(1,2)	84	6

De kwalificatie 'matig' kwam slechts één maal voor. Voor het overige zien we in bovenstaande tabel slechts 'goede' of nog betere honden.

Overleden en afgestane honden

Ten tijde van de enquête bleken 36 (9,5 procent) van de 378 honden waarvoor deze vraag was beantwoord door uiteenlopende oorzaken te zijn overleden. Eén op de elf honden haalt de leeftijd van zeven jaar niet. Verschillende (ernstige) gezondheidsproblemen worden als doodsoorzaak gemeld. Epilepsie en hartfalen worden hierbij het meest genoemd, gevolgd door tumoren, maagtorsie en gedragsproblemen.

De sterftcijfers zijn gelijkelijk over de verschillende jaargangen verdeeld. Er is geen leeftijdsgroep aan te wijzen waarin meer honden dood gaan dan in andere leeftijdsgroepen.

Het percentage overgeplaatste Cane Corso's is hoog in vergelijking met andere rassen: 28 honden (7,4 procent) in de totale onderzoeksgroep.

Bij deze cijfers, wellicht meer nog dan bij de andere, moeten we bedenken dat ze gevoelig kunnen zijn voor vertekening door invloeden vanuit de emoties van de eigenaren. Het zou kunnen dat eigenaren die hun hond door sterfte verloren een verhoogde motivatie tot meewerken hebben. Dit zou tot een overschatting van het sterftepercentage kunnen leiden. Ook het omgekeerde kan aan de orde zijn. Eigenaren die al langer geleden hun hond hebben verloren, zullen wellicht niet meer bereid zijn deel te nemen aan de enquête.

4. GEZONDHEID

In het enquêteonderdeel over 'gezondheid' werd als eerste gevraagd of er problemen zijn geweest met de gezondheid van de betreffende hond. Het antwoord hierop is, voor elk van de honden, de samenvatting van gezondheid en ziekte, aangevuld met kleine en grotere ongelukjes en gebreken in de onderzochte periode.

Waar we hier over 'gezondheidsproblemen' spreken bedoelen we het hele scala, variërend van kleine ongemakjes tot en met ernstige en levensbedreigende zaken. De hier gemelde problemen omvatten alles, van een eenvoudige infectie of een beperkte verwonding tot en met zaken zoals hartafwijkingen en epilepsie, die uiteindelijk tot een vroegtijdig einde kunnen leiden.

De aantallen

Van de 372 eigenaren die op deze vraag antwoord gaven, waren er 212 die aangaven dat er problemen zijn geweest met de gezondheid van hun hond (tabel 6). In de onderzochte leeftijdsgebieden kreeg 57,0 procent van de honden met gezondheidsproblemen te maken. Vergeleken met andere eerder onderzochte rassen is dit een hoog percentage.

Tabel 6. Problemen met de gezondheid

Jaar	Wel problemen		Geen problemen		Totaal aantal	Geen antwoord
	aantal	(%)	aantal	(%)		
2010	81	(57,9 ± 8,2)	59	(42,1 ± 8,2)	140	2
2011	65	(55,1 ± 9,0)	53	(44,9 ± 9,0)	118	1
2012	66	(57,9 ± 9,1)	48	(42,1 ± 9,1)	114	3
Totaal	212	(57,0 ± 5,0)	160	(43,0 ± 5,0)	372	6

Gezondheidsproblemen opgesplitst per systeem

De praktijk leert dat de gemiddelde hondeneigenaar slechts ten dele bekend is met de specifieke diagnoses die door dierenartsen worden gesteld. In vrijwel alle gevallen echter weet men wel het systeem (het functionele deel van de hond) aan te duiden waarin de gezondheidsstoornis optrad. Vandaar dat in de enquête een lijst van systemen werd aangereikt met de vraag, aan te geven in welke van deze systemen de gezondheidsproblemen optraden (tabel 7, pagina 14).

Met dit overzicht wordt voor de Cane Corso een beeld geschetst van 'mogelijke zwakke plekken', aspecten waaraan in eventuele vervolgstudies en in het fokbeleid aandacht zou moeten worden besteed.

Elke hond in de onderzochte groep kon gedurende de periode waarop het onderzoek betrekking heeft, problemen krijgen in één of meer van de genoemde systemen. De 212 Cane Corso's die gezondheidsproblemen hadden, scoorden samen 375 maal in de onderstaande tabel. Gemiddeld komt dat neer op 1,76 keer per hond met gezondheidsproblemen. Bij een groot deel van deze groep komt kennelijk meer dan één probleem voor.

De meeste gezondheidsproblemen vinden we in de categorie 'Ledematen'. Van maar liefst ruim 25 procent (één op de vier!) van de honden vinden we in deze categorie meldingen. Bijna de helft van deze meldingen heeft betrekking op problemen met de kniegewrichten. Vooral afgescheurde kruisbanden (veertig honden!) en in mindere mate artrose in het kniegewricht en patella luxatie worden genoemd. De overige meldingen in deze categorie betreffen heup- en elleboogdysplasie, niet-gespecificeerde artrose of zijn anders van aard.

Tabel 7. Frequentie waarmee gezondheidsproblemen optreden in de afzonderlijke systemen (n=372)

Jaar	Huid en haar		Wervelkolom		Ledematen		Gebit		Totaal
	aantal	(%)	aantal	(%)	aantal	(%)	aantal	(%)	
2010	19	(13,6 ± 5,7)	20	(14,3 ± 5,8)	33	(23,6 ± 7,0)	2	(1,4 ± 2,0)	140
2011	5	(4,2 ± 3,6)	13	(11,0 ± 5,6)	29	(24,6 ± 7,8)	0	(0,0 ± 1,7)	118
2012	10	(8,8 ± 5,2)	9	(7,9 ± 5,0)	32	(28,1 ± 8,2)	0	(0,0 ± 1,7)	114
Totaal	34	(9,1 ± 2,9)	42	(11,3 ± 3,2)	94	(25,3 ± 4,4)	2	(0,5 ± 0,7)	372

Jaar	Zenuwstelsel		Ogen en gezichtsvermogen		Oren en gehoor		Bloed en afweersysteem		Totaal
	aantal	(%)	aantal	(%)	aantal	(%)	aantal	(%)	
2010	8	(5,7 ± 3,8)	33	(23,6 ± 7,0)	5	(3,6 ± 3,1)	0	(0,0 ± 1,4)	140
2011	7	(5,9 ± 4,3)	30	(25,4 ± 7,9)	3	(2,5 ± 2,8)	1	(0,8 ± 1,7)	118
2012	1	(0,9 ± 1,7)	22	(19,3 ± 7,2)	8	(7,0 ± 4,7)	2	(1,8 ± 2,4)	114
Totaal	16	(4,3 ± 2,1)	85	(22,8 ± 4,3)	16	(4,3 ± 2,1)	3	(0,8 ± 0,9)	372

Jaar	Hart en vaatstelsel		Longen en luchtwegen		Spijverteringsstelsel		Nieren en urinewegen		Totaal
	aantal	(%)	aantal	(%)	aantal	(%)	aantal	(%)	
2010	4	(2,9 ± 2,8)	1	(0,7 ± 1,4)	5	(3,6 ± 3,1)	3	(2,1 ± 2,4)	140
2011	2	(1,7 ± 2,3)	2	(1,7 ± 2,3)	10	(8,5 ± 5,0)	5	(4,2 ± 3,6)	118
2012	3	(2,6 ± 2,9)	0	(0,0 ± 1,7)	11	(9,6 ± 5,4)	4	(3,5 ± 3,4)	114
Totaal	9	(2,4 ± 1,6)	3	(0,8 ± 0,9)	26	(7,0 ± 2,6)	12	(3,2 ± 1,8)	372

Jaar	Melkklieren		Geslachtsorganen		Voortplanting		Hormonen		Totaal
	aantal	(%)	aantal	(%)	aantal	(%)	aantal	(%)	
2010	1	(0,7 ± 1,4)	5	(3,6 ± 3,1)	2	(1,4 ± 2,0)	2	(1,4 ± 2,0)	140
2011	0	(0,0 ± 1,7)	6	(5,1 ± 4,0)	0	(0,0 ± 1,7)	1	(0,8 ± 1,7)	118
2012	0	(0,0 ± 1,7)	6	(5,3 ± 4,1)	1	(0,9 ± 1,7)	1	(0,9 ± 1,7)	114
Totaal	0	(0,3 ± 0,5)	17	(4,6 ± 2,1)	3	(0,8 ± 0,9)	4	(1,1 ± 1,0)	372

Jaar	Lever		Gedrag		Totaal
	aantal	(%)	aantal	(%)	
2010	1	(0,7 ± 1,4)	2	(1,4 ± 2,0)	140
2011	0	(0,0 ± 1,7)	4	(3,4 ± 3,3)	118
2012	0	(0,0 ± 1,7)	1	(0,9 ± 1,7)	114
Totaal	1	(0,3 ± 0,5)	7	(1,9 ± 1,4)	372

Ook de problemen in de categorie 'Ogen en Gezichtsvermogen' scoren bij de Cane Corso hoog. Ruim één op de vijf honden (22,8 procent) heeft hier mee te kampen. Voornamelijk zijn dit meldingen van het ontwikkelen van een 'Cherry Eye'.

Als derde in de rij scoren problemen in de categorie 'Wervelkolom'. Eén op de negen honden (11,3%) uit de steekproef heeft hiermee te maken. Knikstaarten worden hierbij het meest genoemd, naast spondylose en 'artrose'.

Ook het percentage problemen in de categorieën 'Huid en Haar' (9,1%) en 'Spijvertering' (7,0%) is hoog. Onder 'Huid en Haar' worden voornamelijk allergieën, hot spots, mijten en een enkele huidtumor gemeld. De problemen in de categorie 'Spijvertering' zijn divers, variërend van diarree, gevoelige darmen, maag- en darmtorsie tot problemen met de alveesklier.

Rasspecifieke gezondheidsproblemen

Bij praktisch alle hondenrassen komen (erfelijke) afwijkingen voor, die, terecht of ten onrechte, in één adem met het ras worden genoemd. Bij de voorbereiding van de enquête werd geïnventariseerd welke afwijkingen bij de Cane Corso mogelijk tot deze groep zouden kunnen behoren. In de enquête werd vervolgens uitdrukkelijk gevraagd of de betreffende hond leed of geleden had aan één of meerdere van deze zogenaamde rasspecifieke afwijkingen (tabel 8).

Tabel 8. Rasspecifieke ziekten (n = 372)

Jaar	Heupdysplasie		Elleboogdysplasie		Epilepsie		Atopie		Totaal aantal
	aantal	(%)	aantal	(%)	aantal	(%)	aantal	(%)	
2010	7	(5,0 ± 3,6)	3	(2,1 ± 2,4)	5	(3,6 ± 3,1)	11	(7,9 ± 4,5)	140
2011	9	(7,6 ± 4,8)	2	(1,7 ± 2,3)	6	(5,1 ± 4,0)	4	(3,4 ± 3,3)	118
2012	5	(4,4 ± 3,8)	8	(7,0 ± 4,7)	1	(0,9 ± 1,7)	7	(6,1 ± 4,4)	114
Totaal	21	(5,6 ± 2,3)	13	(3,5 ± 1,9)	12	(3,2 ± 1,8)	22	(5,9 ± 2,4)	372

Jaar	Cryptorchidie		Cherry Eye		Ectropion		Entropion		Totaal aantal
	aantal	(%)	aantal	(%)	aantal	(%)	aantal	(%)	
2010	0	(0,0 ± 1,4)	25	(17,9 ± 6,3)	3	(2,1 ± 2,4)	3	(2,1 ± 2,4)	140
2011	2	(1,7 ± 2,3)	25	(21,2 ± 7,4)	1	(0,8 ± 1,7)	3	(2,5 ± 2,8)	118
2012	1	(0,9 ± 1,7)	20	(17,5 ± 7,0)	1	(0,9 ± 1,7)	3	(2,6 ± 2,9)	114
Totaal	3	(0,8 ± 0,9)	70	(18,8 ± 4,0)	5	(1,3 ± 1,2)	9	(2,4 ± 1,6)	372

Jaar	Knikstaart		Maagdilatatie		Knieproblemen		Artrose		Totaal aantal
	aantal	(%)	aantal	(%)	aantal	(%)	aantal	(%)	
2010	11	(7,9 ± 4,5)	2	(1,4 ± 2,0)	19	(13,6 ± 5,7)	10	(7,1 ± 4,3)	140
2011	10	(8,5 ± 5,0)	2	(1,7 ± 2,3)	19	(16,1 ± 6,6)	14	(11,9 ± 5,8)	118
2012	8	(7,0 ± 4,7)	0	(0,0 ± 1,7)	19	(16,7 ± 6,8)	7	(6,1 ± 4,4)	114
Totaal	29	(7,8 ± 2,7)	4	(1,1 ± 1,0)	57	(15,3 ± 3,7)	31	(8,3 ± 2,8)	372

Jaar	Spondylose		Tumoren		Totaal aantal
	aantal	(%)	aantal	(%)	
2010	5	(3,6 ± 3,1)	9	(6,4 ± 4,1)	140
2011	2	(1,7 ± 2,3)	3	(2,5 ± 2,8)	118
2012	0	(0,0 ± 1,7)	1	(0,9 ± 1,7)	114
Totaal	7	(1,9 ± 1,4)	13	(3,5 ± 1,9)	372

Voor een deel sluiten de resultaten aan bij hetgeen op voorhand werd verwacht. Maar, zoals ook al bij eerdere onderzoeken bij andere rassen is gebleken, vinden we ook hier niet alle van tevoren veronderstelde problemen ook daadwerkelijk in relevante aantallen terug in onze steekproef.

Zo vinden we in dit onderzoek slechts drie cryptorchide reuen en slechts vier honden die leden aan een maagtorsie.

Cherry Eye moet gezien worden als een ras-specifieke afwijking: bijna één op de vijf honden (18,8%) krijgt hier mee te maken. Hoewel het welzijnsaantastend aspect minder groot lijkt (een aantal respondenten meldden de afwijking wel, maar zagen het niet als gezondheidsprobleem) vraagt deze afwijking alle aandacht.

Ook knieafwijkingen, vooral kniebandleasies en in mindere mate patella-luxatie, scoren hoog, samen 15,3 procent. Daarmee behoren knieafwijkingen, ongeacht de diagnose, ook tot een rasspecifiek probleem en verdienen, zeker gelet op de ernst van de afwijking, absolute prioriteit in het fokbeleid.

De meldingen in de categorie 'Artrose' (8,3 procent) zijn uiteenlopend: van artrose in de rug tot artrose in heupen, knieën en ellebogen en zijn grotendeels overlappend met de meldingen onder HD, ED Knieafwijkingen en Spondylose.

Knikstaarten scoren met 7,8 procent ook hoog. Hoewel het welzijnsaantastend aspect ook hier minder groot lijkt, dient ook deze afwijking in een te ontwikkelen fokbeleid te worden betrokken. Veelal betreft het een zelfstandig defect dat eerder als 'schoonheidsfoutje' dan als probleem mag worden gezien. Het is echter van belang om, in de lijnen waarin dit defect voorkomt, aandacht te hebben voor andere defecten aan de wervelkolom. Bij een enkel ras kan het optreden van knikstaarten een beperkte uiting van een ernstiger probleem zijn.

Net als bij veel andere eerder onderzochte rassen scoort 'Atopie' hoog. Eén op de zeventien honden (5,9%) krijgt hier mee te maken. Ook 'Heupdysplasie', 'Elleboogdysplasie', 'Tumoren' en 'Epilepsie' worden in redelijk hoge percentages gemeld, respectievelijk 5,6%, 3,5%, 3,5% en 3,2%. Gelet op de ernst van de aandoeningen dient de vereniging ook hier in het fokbeleid aandacht aan te geven.

De overige categorieën blijken niet of slechts beperkt relevant in dit onderzoek. Opvallend is de lage score van Cryptorchidie. Deze is bij andere eerder onderzochte rassen vaak vele malen hoger.

Het gezondheidsbeeld per geslacht

Om een aantal (soms voor de hand liggende) redenen komen afwijkingen en stoornissen niet altijd in dezelfde mate bij beide geslachten voor. De verdeling van gezondheidsproblemen over reuen en teven is weergegeven in **tabel 9**.

We zien dat reuen even vaak last hebben van gezondheidsproblemen (totaal 204 keer ofwel 1,00 keer per reu) als teven (totaal 171 keer ofwel 1,00 keer per teef). Er is geen categorie waarin reuen aantoonbaar vaker scoren dan teven.

Tabel 9. Gezondheidsproblemen van reuen vergeleken met die van teven (de intervalschattingen zijn gebaseerd op het totaal aantal honden per geslacht)

Systeem	Reuen		Teven		Totaal aantal
	aantal	(%)	aantal	(%)	
1. Huid en haar	19	(9,4 ± 4,0)	15	(8,8 ± 4,3)	34
2. Wervelkolom	21	(10,4 ± 4,2)	21	(12,4 ± 4,9)	42
3. Ledematen	44	(21,8 ± 5,7)	50	(29,4 ± 6,8)	94
4. Gebit	1	(0,5 ± 1,0)	1	(0,6 ± 1,1)	2
5. Zenuwstelsel	12	(5,9 ± 3,3)	4	(2,4 ± 2,3)	16
6. Ogen/gezichtsvermogen	50	(24,8 ± 0,0)	35	(20,6 ± 6,1)	85
7. Oren en gehoor	10	(5,0 ± 3,0)	6	(3,5 ± 2,8)	16
8. Bloed en afweer	1	(0,5 ± 1,0)	2	(1,2 ± 1,6)	3
9. Hart en vaatstelsel	4	(2,0 ± 1,9)	5	(2,9 ± 2,5)	9
10. Longen en luchtwegen	1	(0,5 ± 1,0)	2	(1,2 ± 1,6)	3
11. Spijsverteringsstelsel	16	(7,9 ± 3,7)	10	(5,9 ± 3,5)	26
12. Nieren en urinewegen	5	(2,5 ± 2,1)	7	(4,1 ± 3,0)	12
13. Melkklieren	0	(0,0 ± 1,0)	1	(0,6 ± 1,1)	1
14. Geslachtsorganen	12	(5,9 ± 3,3)	5	(2,9 ± 2,5)	17
15. Voortplanting	1	(0,5 ± 1,0)	2	(1,2 ± 1,6)	3
16. Hormonen	1	(0,5 ± 1,0)	3	(1,8 ± 2,0)	4
17. Lever	0	(0,0 ± 1,0)	1	(0,6 ± 1,1)	1
18. Gedrag	6	(3,0 ± 2,3)	1	(0,6 ± 1,1)	7
Totaal aantal meldingen	204		171		
Totaal aantal honden	202		170		372

Op dezelfde wijze werden de scores voor de rasspecifieke ziekten voor reuen en voor teven vergeleken (tabel 10). Ook hier scoren reuen even vaak als teven (0,79 tegen 0,80 keer). Elleboogdysplasie en Epilepsie worden vaker gemeld bij reuen, knieproblemen zien we vaker bij teven.

Tabel 10. Rasspecifieke ziekten van reuen vergeleken met die van teven (de intervalschattingen zijn gebaseerd op het totaal aantal honden per geslacht)

Systeem	Reuen		Teven		Totaal aantal
	aantal	(%)	aantal	(%)	
Heupdysplasie	10	(5,0 ± 3,0)	11	(6,5 ± 3,7)	21
Elleboogdysplasie	11	(5,4 ± 3,1)	2	(1,2 ± 1,6)	13
Epilepsie	10	(5,0 ± 3,0)	2	(1,2 ± 1,6)	12
Atopie	12	(5,9 ± 3,3)	10	(5,9 ± 3,5)	22
Cryptorchidie	3	(1,5 ± 1,7)	0	(0,0 ± 1,1)	3
Cherry Eye	41	(20,3 ± 5,5)	29	(17,1 ± 5,7)	70
Ectropion	3	(1,5 ± 1,7)	2	(1,2 ± 1,6)	5
Entropion	5	(2,5 ± 2,1)	4	(2,4 ± 2,3)	9
Knikstaart	15	(7,4 ± 3,6)	14	(8,2 ± 4,1)	29
Maagtorsie	3	(1,5 ± 1,7)	1	(0,6 ± 1,1)	4
Knieproblemen	22	(10,9 ± 4,3)	35	(20,6 ± 6,1)	57
Artrose	14	(6,9 ± 3,5)	17	(10,0 ± 4,5)	31
Spondylose	5	(2,5 ± 2,1)	2	(1,2 ± 1,6)	7
Tumoren	6	(3,0 ± 2,3)	7	(4,1 ± 3,0)	13
Totaal aantal meldingen	160		136		
Totaal aantal honden	202		170		372

Overleden honden

Om na te gaan of er aantoonbare verschillen in gezondheid konden worden vastgesteld tussen honden die overleden zijn en nog in leven zijnde honden werden beide groepen vergeleken (tabel 11).

Tabel 11. Gezondheidsproblemen van overleden honden vergeleken met die van honden in leven

Systeem	Overleden		In leven		Totaal aantal
	aantal	(%)	aantal	(%)	
1. Huid en haar	5	(13,9 ± 11,3)	29	(8,6 ± 5,8)	34
2. Wervelkolom	6	(16,7 ± 12,2)	36	(10,7 ± 6,4)	42
3. Ledematen	7	(19,4 ± 12,9)	87	(25,9 ± 9,0)	94
4. Gebit	0	(0,0 ± 5,4)	2	(0,6 ± 1,6)	2
5. Zenuwstelsel	10	(27,8 ± 14,6)	6	(1,8 ± 2,7)	16
6. Ogen/gezichtsvermogen	8	(22,2 ± 13,6)	77	(22,9 ± 8,7)	85
7. Oren en gehoor	0	(0,0 ± 5,4)	16	(4,8 ± 4,4)	16
8. Bloed en afweer	0	(0,0 ± 5,4)	3	(0,9 ± 1,9)	3
9. Hart en vaatstelsel	6	(16,7 ± 12,2)	3	(0,9 ± 1,9)	9
10. Longen en luchtwegen	1	(2,8 ± 5,4)	2	(0,6 ± 1,6)	3
11. Spijsverteringsstelsel	4	(11,1 ± 10,3)	22	(6,5 ± 5,1)	26
12. Nieren en urinewegen	1	(2,8 ± 5,4)	11	(3,3 ± 3,7)	12
13. Melkklieren	0	(0,0 ± 5,4)	1	(0,3 ± 1,1)	1
14. Geslachtsorganen	0	(0,0 ± 5,4)	17	(5,1 ± 4,5)	17
15. Voortplanting	1	(2,8 ± 5,4)	2	(0,6 ± 1,6)	3
16. Hormonen	0	(0,0 ± 5,4)	4	(1,2 ± 2,2)	4
17. Lever	1	(2,8 ± 5,4)	0	(0,0 ± 2,2)	1
18. Gedrag	4	(11,1 ± 10,3)	3	(0,9 ± 1,9)	7
Totaal aantal honden	36		336		372

Overleden honden blijken vaker te hebben geleden aan aandoeningen in de categorieën 'Zenuwstelsel', 'Hart en Vaatstelsel' en 'Gedrag'.

Kijken we naar de rassespecifieke problemen, dan scoren overleden honden vaker in de categorieën 'Epilepsie', 'Maagtorsie' en 'Tumoren'. Het is niet onredelijk om in een van deze afwijkingen de oorzaak voor het vroegtijdig overlijden te veronderstellen.

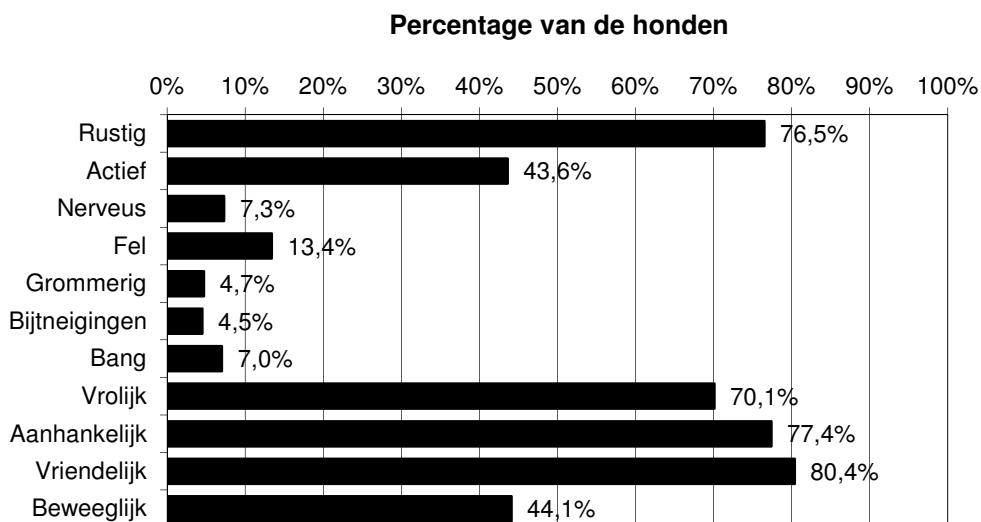
5. GEDRAG

In een onderzoek naar de 'gezondheid' van een hondenras mag een hoofdstuk over gedrag niet ontbreken. Elke hondenbezitter krijgt elke dag opnieuw te maken met het gedrag van zijn hond. Om ons een beeld over het gedrag van het ras te kunnen vormen is de beleving van de eigenaar van belang. Het is immers de eigenaar die aangeeft of hij het gedrag van zijn hond als positief of als negatief ervaart. Pas daarna, indien er daadwerkelijk aanwijzingen zijn voor wezenlijke gedragsproblemen, volgt nader gespecialiseerd onderzoek naar de gedragsstructuur van de individuele hond en van het ras, zodat daarop een gericht selectiebeleid kan worden gebaseerd.

Een karakterschets van de Cane Corso

Om tot een eerste beeld te komen van 'de Cane Corso' werd gevraagd om, aan de hand van een aantal vooraf gegeven typering, een karakteristiek van de hond te geven. Deze vraag werd voor 358 honden beantwoord. Dit levert een beeld op (figuur 3) waaruit af te lezen is hoe de gemiddelde eigenaar van een Cane Corso het gedrag van zijn hond beleeft. De eigenaren konden bij de beantwoording van deze vraag meerdere gedragstyperingen aankruisen.

Figuur 3. Algemene omschrijving van het gedrag

De doorsnee Cane Corso komt in beeld als een 'vriendelijke, aanhankelijke, rustige en vrolijke' hond. Dit zijn de typering die door een grote meerderheid van de eigenaren (70 tot 80%) werd gegeven. Dat zijn overtuigende cijfers die de Cane Corso als een aangename hond kenschetsen.

Er zijn echter ook gedragskenmerken die over het algemeen niet als positief worden ervaren. De percentages van deze kenmerken, zoals grommerig en honden met bijtneigingen, nerveuze, felle of bange honden zijn in vergelijking met andere onderzochte rassen aan de hoge kant. Een herkenbaar deel van de honden vertoont dit ongewenste gedrag.

In **tabel 12** zijn de algemene gedragskenmerken nog eens per leeftijdsgroep weergegeven.

Tabel 12. Algemene omschrijving van het gedrag (n=358)

Jaar	Rustig		Actief		Nerveus		Fel		Totaal aantal
	aantal	(%)	aantal	(%)	aantal	(%)	aantal	(%)	
2010	103	(75,7 ± 7,2)	50	(36,8 ± 8,1)	11	(8,1 ± 4,6)	17	(12,5 ± 5,6)	136
2011	82	(72,6 ± 8,2)	53	(46,9 ± 9,2)	11	(9,7 ± 5,5)	17	(15,0 ± 6,6)	113
2012	89	(81,7 ± 7,3)	53	(48,6 ± 9,4)	4	(3,7 ± 3,5)	14	(12,8 ± 6,3)	109
Totaal	274	(76,5 ± 4,4)	156	(43,6 ± 5,1)	26	(7,3 ± 2,7)	48	(13,4 ± 3,5)	358

Jaar	Grommerig		Bijtneigingen		Bang		Vrolijk		Totaal aantal
	aantal	(%)	aantal	(%)	aantal	(%)	aantal	(%)	
2010	7	(5,1 ± 3,7)	7	(5,1 ± 3,7)	8	(5,9 ± 4,0)	95	(69,9 ± 7,7)	136
2011	5	(4,4 ± 3,8)	5	(4,4 ± 3,8)	12	(10,6 ± 5,7)	78	(69,0 ± 8,5)	113
2012	5	(4,6 ± 3,9)	4	(3,7 ± 3,5)	5	(4,5 ± 3,9)	78	(71,6 ± 8,5)	109
Totaal	17	(4,7 ± 2,2)	16	(4,5 ± 2,1)	25	(7,0 ± 2,6)	251	(70,1 ± 4,7)	358

Jaar	Aanhankelijk		Vriendelijk		Beweeglijk		Totaal aantal
	aantal	(%)	aantal	(%)	aantal	(%)	
2010	99	(72,8 ± 7,5)	109	(80,1 ± 6,7)	54	(39,7 ± 8,2)	136
2011	88	(77,9 ± 7,7)	89	(78,8 ± 7,5)	52	(46,0 ± 9,2)	113
2012	90	(82,6 ± 7,1)	90	(82,6 ± 7,1)	52	(47,7 ± 9,4)	109
Totaal	277	(77,4 ± 4,3)	288	(80,4 ± 4,1)	158	(44,1 ± 5,1)	358

Uit een oogpunt van fokkerij zijn de nerveuze en de bange teven het meest van belang. Nervositeit en angst worden op twee manieren doorgegeven in de opeenvolgende generaties. Dit afwijkende gedrag kan een erfelijke basis hebben en zo, zowel via de vader als via de moeder, aan de pups worden doorgegeven. Daarnaast brengen moeders hun gedrag over op de pups. Een nerveuze of bange moeder, ongeacht of dit gedrag voortkomt uit haar erfelijke aanleg of uit een milieuoorzaak, zal in vrijwel alle gevallen haar pups belasten met eenzelfde gedrag. Het is van het grootste belang om tenminste alle nerveuze en bange teven uit te sluiten van de fokkerij. Beter is het om ook geen nerveuze of bange reuen in te zetten.

Het gedragsbeeld per geslacht

Bij honden gaat men uit van verschillen in gedrag tussen reuen en teven. Om na te gaan in welk opzicht dit verschil tot uiting komt bij de Cane Corso, werden de gedragskarakteristieken van reuen en teven vergeleken (tabel 13).

Tabel 13. Gedragskarakteristieken van reuen vergeleken met die van teven (de intervallschattingen zijn gebaseerd op de totalen per geslacht)

Kenmerk	Reuen		Teven		Totaal
	aantal	(%)	aantal	(%)	aantal
Rustig	160	(80,8 ± 5,5)	114	(71,3 ± 7,0)	274
Actief	81	(40,9 ± 6,8)	75	(46,9 ± 7,7)	156
Nerveus	13	(6,6 ± 3,4)	13	(8,1 ± 4,2)	26
Fel	21	(10,6 ± 4,3)	27	(16,9 ± 5,8)	48
Grommerig	9	(4,5 ± 2,9)	8	(5,0 ± 3,4)	17
Bijtneigingen	7	(3,5 ± 2,6)	9	(5,6 ± 3,6)	16
Bang	11	(5,6 ± 3,2)	14	(8,8 ± 4,4)	25
Vrolijk	140	(70,7 ± 6,9)	111	(69,4 ± 7,1)	251
Aanhankelijk	159	(80,3 ± 5,5)	118	(73,8 ± 6,8)	277
Vriendelijk	165	(83,3 ± 5,2)	123	(76,9 ± 6,5)	288
Beweeglijk	89	(44,9 ± 6,9)	69	(43,1 ± 7,7)	158
Totaal aantal honden	198		160		358

Uit deze vergelijking komen geen grote verschillen naar voren. Reuen gedragen zich niet anders dan de teven.

Probleemgedrag

Om een meer gestandaardiseerd beeld te krijgen van hoe de hond zich gedraagt bij benadering door bekende en onbekende volwassenen, kinderen en honden werd gevraagd, opnieuw aan de hand van een aantal vooraf gegeven typering, een karakteristiek te geven van de hond. De zes onderdelen werden telkens afgesloten met de vraag of de eigenaar het aangeduide gedrag 'wel eens als een probleem ervaart'. De aantallen en percentages honden met 'probleemgedrag' (naar het oordeel van de eigenaar) zijn in **tabel 14** weergegeven.

Tabel 14. Overzicht van probleemgedrag t.a.v. volwassenen, kinderen en honden

Tegenover volwassenen						
Jaar	bekende		Totaal	onbekende		Totaal
	aantal	(%)		aantal	aantal	
2010	10	(7,5 ± 4,4)	134	18	(13,4 ± 5,8)	134
2011	7	(6,2 ± 4,4)	113	14	(12,4 ± 6,1)	113
2012	6	(5,5 ± 4,3)	109	15	(13,8 ± 6,5)	109
Totaal	23	(6,5 ± 2,6)	356	47	(13,2 ± 3,5)	356
Tegenover kinderen						
Jaar	bekende		Totaal	onbekende		Totaal
	aantal	(%)		aantal	aantal	
2010	12	(9,0 ± 4,8)	134	17	(12,7 ± 5,6)	134
2011	6	(5,3 ± 4,1)	113	14	(12,4 ± 6,1)	113
2012	5	(4,5 ± 3,9)	110	13	(11,8 ± 6,0)	110
Totaal	23	(6,4 ± 2,5)	357	44	(12,3 ± 3,4)	357
Tegenover honden						
Jaar	bekende		Totaal	onbekende		Totaal
	aantal	(%)		aantal	aantal	
2010	13	(9,8 ± 5,1)	132	41	(31,1 ± 7,9)	132
2011	7	(6,3 ± 4,5)	111	28	(25,2 ± 8,1)	111
2012	7	(6,4 ± 4,6)	110	29	(26,4 ± 8,2)	110
Totaal	27	(7,6 ± 2,8)	353	98	(27,8 ± 4,7)	353

Het percentage honden met 'probleemgedrag' naar mensen, zowel volwassenen als kinderen en naar bekende honden is, in vergelijking met eerder onderzochte rassen, aan de lage kant. Maximaal één op de acht eigenaren ervaart wel eens een probleem bij contact van zijn/haar Cane Corso met mensen of bekende honden. Bij vreemde honden ligt dit percentage hoger (27,8 procent), vergelijkbaar met het percentage bij andere rassen.

Kijken we naar welke gedragsuiting nu als probleem wordt ervaren, dan blijkt bij de contacten naar volwassen mensen vooral minder vriendelijk, luidruchtiger en minder rustig gedrag als probleem te worden gezien. Naar onbekende volwassenen zijn de 'probleemhonden' ook banger en grommerig en hebben vaker bijtneigingen.

Naar kinderen (bekende en onbekende) zijn de honden met 'probleemgedrag' minder rustig, minder vriendelijk en minder aanhankelijk maar ook uitbundiger en luidruchtiger. Bovendien is deze groep honden banger en grommen en bijten vaker naar kinderen dan de groep zonder 'probleemgedrag'.

Dezelfde gedragsuitingen worden ook als probleem ervaren bij bekende en onbekende honden. Ook wordt het gedrag naar andere honden vaker als wisselend ervaren.

Gehoorzaamheid en gehoorzaamheids cursussen

Op de vraag hoe zij de gehoorzaamheid van hun hond beoordeelden, gaven 356 eigenaren antwoord. Vrijwel alle eigenaren van Cane Corso's (94,1 %) ervaren hun hond als goed tot zeer goed gehoorzaam. Dit is, vergeleken met andere rassen, een hoog percentage.

Zes van de tien eigenaren van Cane Corso's (58,8 %) ziet het belang van deelname aan gehoorzaamheids cursussen. Dit is vergelijkbaar met wat we bij andere rassen hebben gezien.

Om na te gaan of er sprake was van enig waarneembaar (meetbaar) effect van gedragsopleidingen op het gedrag van de hond, werden de groepen met en zonder cursussen vergeleken op basis van hun gedragskarakteristieken (**tabel 15**). Honden die een gedragscursus hebben gevolgd zijn minder beweeglijk en minder actief, maar wel aanhankelijker dan de honden die dat niet hebben gedaan.

Tabel 15. Gedragskarakteristieken van honden met cursusdeelname en zonder cursusdeelname

Kenmerk	Wel cursus		Geen cursus		Totaal aantal
	aantal	(%)	aantal	(%)	
Rustig	159	(76,4 ± 5,8)	107	(73,3 ± 7,2)	266
Actief	74	(35,6 ± 6,5)	80	(54,8 ± 6,1)	154
Nerveus	16	(7,7 ± 3,6)	10	(6,8 ± 4,1)	26
Fel	30	(14,4 ± 4,8)	15	(12,3 ± 5,3)	48
Grommerig	12	(5,8 ± 3,2)	5	(3,4 ± 2,9)	17
Bijneigingen	10	(4,8 ± 2,9)	6	(4,1 ± 3,2)	16
Bang	19	(9,1 ± 3,9)	5	(3,4 ± 2,9)	24
Vrolijk	140	(67,3 ± 6,4)	109	(74,7 ± 7,1)	249
Aanhankelijk	169	(61,3 ± 5,3)	102	(69,9 ± 7,4)	271
Vriendelijk	171	(82,2 ± 5,2)	114	(78,1 ± 6,7)	285
Beweeglijk	80	(38,5 ± 6,6)	77	(52,7 ± 8,1)	157
Totaal aantal honden	208		146		354

Overleden honden

Bij het beoordelen van het gedrag van een ras is ook de vraag aan de orde in hoeverre er verbanden bestaan tussen gedragskarakteristieken en vroegtijdig overlijden. Hiertoe is een vergelijking gemaakt tussen de groep overleden honden en de groep 'in leven'. Het bleek dat honden uit de groep 'overleden' minder vriendelijk waren dan de nog in leven zijnde honden. Voor het overige waren er geen significante verschillen.

6. FOKKERIJ

In de voorgaande hoofdstukken waren we vooral bezig met het beschrijven van de huidige situatie van de Cane Corso, gebaseerd op een steekproef van honden van drie tot en met zes jaar oud. In dit hoofdstuk proberen we na te gaan wat de verwachtingen voor de toekomst zijn, op basis van de fok-inzet van de onderzochte groep. Daarbij nemen we aan dat de mate waarin de onderzochte groep ingezet is in de fokkerij representatief is voor de huidige Cane Corso -fokkerij.

Aantallen fokdieren en hun bijdrage

Om een eerste oordeel te kunnen vormen over de mate waarin het behoud van de erfelijke variatie in komende generaties is veiliggesteld, kijken we naar de aantallen dieren die deelnamen aan de fokkerij (tabel 16).

Tabel 16. Aantallen reuen en teven met en zonder nakomelingen

Jaar	Reuen					Teven				
	mèt aantal (%)		zonder aantal (%)		Totaal aantal	mèt aantal (%)		zonder aantal (%)		Totaal aantal
2010	11	15,3%	61	84,7%	72	9	13,6%	57	86,4%	66
2011	11	16,4%	56	83,6%	67	10	19,6%	41	80,4%	51
2012	5	7,9%	58	92,1%	63	15	30,0%	35	70,0%	50
Totaal	27	13,4%	175	86,6%	202	34	20,4%	133	79,6%	167

Uit deze cijfers blijkt dat het percentage van de dieren dat nakomelingen kreeg, zowel bij de reuen als bij de teven laag is, maar wel hoger dan wat we bij de meeste andere rassen zien. Belangrijker echter dan de percentages zijn de aantallen fokdieren. Het is wenselijk de inteelttoename per generatie zo laag mogelijk te houden waardoor zoveel mogelijk erfelijke variatie behouden blijft.

Op grond van de puntschattingen mogen we (na correctie voor het responspercentage) aannemen dat van de drie tot zevenjarige honden om en nabij 88 reuen en 110 teven deelnamen aan de fokkerij. We zouden, om beneden de (arbitraire) bovengrens voor de toename van de inteeltcoëfficiënt van één procent per generatie te blijven, per generatie over tenminste over 25 reuen en 25 teven willen beschikken. Die zouden dan onderling 'onverwant' moeten zijn.

Bij een generatieduur van twee à drie jaar komen we hier op ruim zeventig reuen en negentig teven. Qua ingezette aantallen wordt de (arbitraire) bovengrens van 1 procent voor de inteelttoename per generatie bij lange na niet overschreden. Wat niet uit de cijfers blijkt is de mate van onderlinge verwantschap tussen de gebruikte fokdieren. Indien de fokdieren onderling verwant zijn moeten de werkelijke aantallen worden gecorrigeerd voor die verwantschap, daarmee wordt het 'effectieve aantal' fokdieren kleiner.

De verdeling van de geboren nesten over de reuen geeft enig zicht op de mate waarin de fokkers tot inteelt neigen (tabel 17).

Tabel 17. Verdeling van nesten over vaderdieren

aantal nesten	aantal dekreuen	% van de dekreuen	gezamenlijk aantal nesten	% van de nesten
1	12	50,0%	12	22,2%
2	5	20,8%	10	18,5%
3	1	4,1%	3	17,1%
4	3	12,5%	12	22,2%
5	1	4,1%	5	9,2%
6	2	8,3%	12	22,2%
Totaal	24		54	

Uit **tabel 17** blijkt dat 6 reuen (25% van de reuen) samen 29 nesten gaven (53,7% van de nesten). Vergeleken met de cijfers bij andere rassen 'valt dit mee', lijkt er sprake te zijn van een redelijke spreiding in het gebruik van de honden waarmee wordt gefokt. Eigenaren van fokteven hebben minder dan bij de meeste andere rassen de neiging om voor de benodigde dekkingen naar een beperkt aantal populaire reuen te gaan.

Ondanks dat blijft het een punt dat aandacht verdient. De populariteit van een veelgebruikte dekreu houdt niet op bij de dekking. Het is aannemelijk dat de nakomelingen van die meest-populaire reu in grotere mate zullen deelnemen in de fokkerij van de volgende generatie dan de nakomelingen van de overige, minder populaire reuen. Daarmee wordt het effect van overmatig gebruik in opeenvolgende generaties versterkt. Een beperkt aantal fokreuen levert eerst rechtstreeks, en vervolgens middels hun nakomelingen, een onevenredig grote bijdrage aan het erfelijk materiaal van toekomstige generaties

Vanwege hun biologische begrenzings is de directe bijdrage van teven aan het verlies van erfelijke variatie beperkter dan die van reuen. Het minimale aantal teven dat nodig is om het ras op aantalsterkte te houden, ligt ruim boven de kritische aantallen met betrekking tot inteelt. Teven leveren vooral hun bijdrage aan het verlies van erfelijke variatie door het overmatig gebruik van hun al te populair geworden zonen.

Op grond van de bovenstaande gegevens en overwegingen moeten we concluderen dat de fokkers van Cane Corso's, door de spreiding bij het gebruik van hun fokdieren, in redelijke mate zorgen voor het behoud van de erfelijke variatie binnen de Cane Corso populatie. Aandacht voor de herkomst van de ingezette fokreuen blijft echter geboden.

Fertiliteit

In het voorgaande hebben we gekeken naar de inzet van fokdieren. We hebben getracht een indruk te krijgen van de mate waarin het erfelijk potentieel van de Cane Corso populatie wordt meegenomen naar volgende generaties. We willen nu, aan de hand van met de enquête verkregen resultaten van de gepleegde fokkerij-inspanningen, enig zicht krijgen op de fertiliteit van het ras.

In de groep van kenmerken die samen het beeld geven van de 'fertiliteit' (de vruchtbaarheid, het voortplantingsvermogen) vinden we de resultante van een groot aantal fysiologische en ethologische processen van het dier. Ontwikkelingen in de fertiliteitskenmerken van een populatie geven belangrijke aanwijzingen over toe- of afname van de vitaliteit van die populatie.

Over de dekking, de dracht en het geboorteprocés gaven de fokkers (teef-eigenaren) de meest betrouwbare informatie. Omdat niet elke fokker alle vragen over fokkerij beantwoordde hebben de hier gepresenteerd gegevens betrekking op een deelverzamelingen van het totaal aantal 'fokkerij-inspanningen':

- voor 34 teven werd aangegeven dat zij nageslacht gaven, dit is 20,4% van de teven in dit onderzoek;
- Van 34 teven weten we het aantal nesten: zij gaven samen 58 nesten: 14 teven met 1 nest, 17 teven met 2 nesten en 3 teven met 3 nesten;
- er werden 59 natuurlijke dekkingen en 7 maal kunstmatige inseminatie gemeld. Deze 66 dekkingen resulteerden in 58 nesten waarmee de score 'niet drachtig' op 12,1% komt;
- bij 58 geboren nesten was in 8 gevallen een keizersnede nodig, dat is bij 12,1% van de geboorten;

- voor 57 nesten werd de aantals-ontwikkeling van het nest vermeld, in deze nesten werden 437 pups levend en 36 pups (7,6%) dood geboren, overleden 10 pups (2,1%) voor het spenen en werden er 427 gespeend (90,3%).

Op basis van deze laatste gegevens kunnen we een aantal kengetallen berekenen die aansluiten bij de belevingswereld van de fokkers: voor de Cane Corso's in de onderzoeksgroep bedraagt de gemiddelde worpgrootte bij de geboorte 8,30 pups. Daarvan wordt 0,63 pup dood geboren en gaat vervolgens nog eens 0,18 pup dood gedurende de nestperiode, waarmee het totale verlies op 0,81 pup komt. De gemiddelde nestgrootte bij het spenen wordt daarmee 7,49 pups.

Het sterftepercentage vóór het spenen volgens de verstrekte informatie van 9,7% (46 van de 473 geboren pups) lijkt aan de lage kant. Meestal wordt uitgegaan van een verlies dat kan oplopen tot om en nabij twintig procent. Echter, dit laatste getal is gebaseerd op niet geheel vergelijkbare situaties en ten dele ook op 'overlevering'. Het uitvalpercentage van 9,7% is ook vergeleken met de percentages die we bij andere eerder onderzochte rassen zien aan de lage kant.

De kwaliteit van fokdieren

Een derde aspect waarover dit onderzoek ons informatie zou kunnen verschaffen is de kwaliteit van de gebruikte fokdieren. Als we over de kwaliteit van de gebruikte fokdieren spreken bedoelen we hier, in het kader van dit onderzoek, op de eerste plaats de kwaliteit in termen van gezondheid.

Bij fokdieren, hoe zorgvuldig we ook bij hun selectie te werk gaan, kunnen we nooit helemaal vermijden dat een deel daarvan lijder is aan in het ras voorkomende gezondheidsstoornissen. Bij een aantal afwijkingen zal een zeker percentage pas manifest worden nadat de dieren al nakomelingen hebben gehad. Bovendien zullen, voor vrijwel elke stoornis, altijd dragers worden ingezet. Daar waar we de ambitie hebben de gezondheidskwaliteit van een ras te verbeteren, kunnen we slechts gebruik maken van de informatie die op het moment van fokken voorhanden is.

Gezondheid (of het gebrek daaraan) wordt in belangrijke mate erfelijk bepaald. Tekortkomingen daarin bij de fokdieren zullen in veel gevallen terug worden gevonden in de nakomelingen in de volgende of in latere generaties. Vandaar dat als eerste werd getracht een overzicht te krijgen van de verdeling van de gezondheidsproblemen over de honden met en de honden zonder nakomelingen. Deze vergelijking leverde, voornamelijk vanwege de lage aantallen, geen zinnig interpreteerbare resultaten op.

Evenals 'gezondheid' is ook 'gedrag' in belangrijke mate erfelijk. Fokdieren zullen hun gedragskenmerken, tenminste voor een deel, verankeren in volgende generaties. Vandaar dat op dezelfde wijze de gedragskarakteristieken van reuen en teven met en zonder nageslacht vergeleken werden.

We zien geen aantoonbare verschillen in gedragskarakteristieken bij reuen met en zonder nakomelingen (**tabel 18**).

Tabel 18. Gedragskarakteristiek van reuen mét nakomelingen, vergeleken met die van de groep reuen zonder nakomelingen.

Kenmerk	Dekreuen		Overige reuen		Totaal
	aantal	(%)	aantal	(%)	
1. Rustig	22	(81,5 ± 14,7)	96	(75,0 ± 7,5)	118
2. Actief	12	(44,4 ± 18,7)	61	(47,7 ± 8,7)	73
3. Nerveus	0	(0,0 ± 7,1)	8	(6,3 ± 4,2)	8
4. Fel	1	(3,7 ± 7,1)	10	(7,8 ± 4,6)	11
5. Grommerig	0	(0,0 ± 7,1)	4	(3,1 ± 3,0)	4
6. Bijtneigingen	0	(0,0 ± 7,1)	3	(2,3 ± 2,6)	3
7. Bang	1	(3,7 ± 7,1)	4	(3,1 ± 3,0)	5
8. Vrolijk	24	(88,9 ± 11,9)	93	(72,7 ± 7,2)	117
9. Aanhankelijk	23	(85,2 ± 13,4)	100	(78,1 ± 7,2)	123
10. Vriendelijk	25	(92,6 ± 9,9)	105	(82,0 ± 6,7)	130
11. Beweeglijk	12	(44,4 ± 18,7)	61	(47,7 ± 8,7)	73
Totaal aantal teven	27		128		156

Voor de teven geeft **tabel 19** de cijfers. We zien dat de fokteven rustiger en minder fel zijn dan de teven waar niet mee gefokt is. Voor het overige zijn er geen significante verschillen.

Tabel 19. Gedragskarakteristiek van teven mét nakomelingen, vergeleken met die van de groep teven zonder nakomelingen.

Kenmerk	Fokteven		Overige teven		Totaal
	aantal	(%)	aantal	(%)	
1. Rustig	28	(82,4 ± 12,8)	85	(63,9 ± 8,2)	113
2. Actief	15	(47,1 ± 16,8)	59	(44,4 ± 8,4)	75
3. Nerveus	1	(2,9 ± 5,7)	12	(9,0 ± 4,9)	13
4. Fel	1	(2,9 ± 5,7)	26	(19,5 ± 6,7)	27
5. Grommerig	0	(0,0 ± 5,7)	8	(6,0 ± 4,0)	8
6. Bijtneigingen	0	(0,0 ± 5,7)	9	(6,8 ± 4,3)	9
7. Bang	1	(2,9 ± 5,7)	13	(9,8 ± 5,0)	14
8. Vrolijk	25	(73,5 ± 14,8)	86	(64,7 ± 8,1)	111
9. Aanhankelijk	26	(76,5 ± 14,3)	92	(69,2 ± 7,8)	118
10. Vriendelijk	27	(79,4 ± 13,6)	95	(71,4 ± 7,7)	122
11. Beweeglijk	18	(52,9 ± 16,8)	57	(42,9 ± 8,4)	75
Totaal aantal teven	34		133		167

Sterilisatie

Een deel van de honden in de onderzoeksgroep werd in de periode vóór de enquête gesteriliseerd. Waar in de kynologie de term 'sterilisatie' wordt gebruikt, bedoelt men vrijwel altijd 'castratie', het wegnemen van de geslachtsklieren (testikels of ovaria).

Sterilisaties kunnen in het kader van de fokkerij van belang zijn, omdat daarmee een deel van het potentiële fokmateriaal definitief wordt uitgesloten. Daarbij kunnen enkele vragen worden gesteld.

Zodra er sprake is van sterilisatie vanwege 'in het dier gelegen negatieve redenen', hebben we te maken met een deel van het selectiebeleid. Mogelijk zelfs om selectiebeleid dat ons wordt opgedrongen vanuit de onhoudbaarheid of onaanvaardbaarheid van de situatie vóór de ingreep. Daar waar sterilisatie het gevolg is van het streven naar een zeker 'gebruikersgemak', verliezen we mogelijk potentieel waardevolle fokdieren, die we in het kader van het behoud van de genetische variatie van de populatie wellicht nodig zouden kunnen hebben.

In **tabel 20** wordt een overzicht gegeven van de leeftijden waarop de sterilisatie plaats vond. Uit de resultaten van dit onderzoek blijkt dat 71 reuen en 97 teven werden gesteriliseerd, respectievelijk 35,7 en 59,5 procent van de reuen en teven waarvoor deze vraag beantwoord is.

Als reden voor de ingreep wordt bij reuen voor bijna de helft van de gevallen (47%) een gedragsprobleem opgegeven, getracht wordt door middel van de castratie een gedragsverandering te bewerkstelligen. Gezondheidsproblemen (voornamelijk een voorhuidontsteking) spelen bij één op de drie honden een rol. De overige redenen om tot castratie over te gaan liggen in de preventieve sfeer of uit 'gemak'.

Driekwart van de teven (73%) wordt gesteriliseerd vanwege het 'gemak' of vanuit preventief oogpunt. In slechts twintig procent van de gevallen is de reden voor de ingreep een gezondheidsprobleem (voornamelijk baarmoederontsteking en/of schijnzwangerschap).

Tabel 20. Verdeling van de leeftijden bij sterilisatie (percentages gebaseerd op het totaal aantal reuen en teven die de vraag betreffende sterilisatie hebben beantwoord, respectievelijk 199 en 163).

	< 1 jr		1-2 jr		2-3 jr		3-4 jr		4-5 jr		> 5 jr		Totaal
	aantal	(%)	aantal	(%)	aantal	(%)	aantal	(%)	aantal	(%)	aantal	(%)	
Reuen	14	(7,0)	18	(9,0)	17	(8,5)	8	(4,0)	2	(1,0)	5	(2,5)	199
Teven.	21	(12,9)	45	(27,6)	12	(7,4)	9	(5,5)	5	(3,1)	4	(2,5)	163

Gedurende de eerste twee levensjaren wordt 16,0 procent van de reuen gecastreerd, in het derde levensjaar komt daar nog eens 8,5 procent bij, zodat op de leeftijd van 3 jaar bijna een kwart van de reuen (24,5%) gecastreerd is.

Bij de teven blijkt dat het overgrote deel van de sterilisaties in de eerste drie levensjaren wordt uitgevoerd, na twee jaar is al ruim veertig procent van de teven gesteriliseerd. In het derde levensjaar komt daar nog eens 7,4 procent bij, zodat op de leeftijd van 3 jaar bijna de helft (47,9%) van de teven gesteriliseerd is.

Een vergelijking van de gezondheidskwaliteit van wèl en niet gecastreerde reuen laat zien dat onder gecastreerde reuen meer problemen worden gemeld in de categorieën 'Ledematen', 'Huid' en 'Wervelkolom' dan onder de niet-gecastreerde reuen. Kijken we naar de rasspecifieke ziekten, dan zien we bij de gecastreerde groep meer meldingen van Heupdysplasie, Atopie en Knikstaarten.

Bij de teven bleek dat bij de gecastreerde groep vaker gezondheidsproblemen werden gemeld (**tabel 19**). Met name problemen met 'Huid en Haar', 'Ledematen' en 'Ogen' zijn hiervoor verantwoordelijk. Bij een vergelijking van de rasgebonden afwijkingen zien we significant meer meldingen van Atopie, Cherry Eye, Artrose en Knieproblemen bij de gesteriliseerde teven.

Voor de gedragskarakteristieken werd eenzelfde vergelijking gemaakt. Uit de vergelijking van de gedragskwaliteit van de wél en niet gecastreerde reuen bleek dat gecastreerde reuen banger, rustiger en minder actief waren dan de niet-gecastreerde groep . Ook de gesteriliseerde teven waren minder actief dan de niet-gesteriliseerde teven. Bovendien waren ze minder vrolijk en minder beweeglijk, maar ook feller en nerveuzer.

Draagvlak voor verenigingsbeleid

Een rasvereniging die de ambitie heeft invloed uit te oefenen op het fokbeleid dat door haar leden wordt gevoerd, zal effectiever voor de belangen van het ras kunnen opkomen naarmate er meer fokkers bij de vereniging zijn aangesloten. Vandaar dat werd nagegaan in hoeverre de eigenaren van de honden die nageslacht gaven, lid zijn van de rasvereniging.

Van de 27 reuen en 33 teven in deze steekproef die nageslacht gaven en deze vraag beantwoordden, bleken er 14 respectievelijk 26 (51,9% van de reuen en 78,8% van de teven) in bezit te zijn van eigenaren die lid zijn van de rasvereniging.

Met dit hoge percentage teef-eigenaren dat lid is van de rasvereniging, moet een redelijk effectieve sturing van de fokkerij door de rasvereniging mogelijk zijn. Het zijn de teef-eigenaren die in belangrijke mate de besluiten nemen over het fokbeleid. Zij besluiten in laatste instantie over wél of niet fokken en bepalen de keuze van de reu. Het is aan de rasvereniging om na te gaan, in hoeverre ze de resterende groep aan zich kan binden.

7. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

Voordat we ons wijden aan de belangrijkste conclusies en aanbevelingen uit dit onderzoek willen we nogmaals de overwegingen ten aanzien van mogelijke beperkingen van de gevolgde methodiek aan de orde stellen:

- We zijn in dit onderzoek uitgegaan van de Cane Corso's die werden ingeschreven in het NHSB. Dit betekent dat de informatie ontbreekt over de honden waarvoor geen stamboom werd aangevraagd. Het is zeer wel denkbaar dat een deel van die honden afwijkingen of stoornissen had die daarmee aan het oog werden onttrokken. Er is op geen enkele wijze een inschatting te geven of dit de onderzoeksresultaten heeft beïnvloed en in hoeverre hierdoor belangrijke informatie buiten dit onderzoek is gebleven.
- We hebben willens en wetens gekozen voor 'het enquêteren van eigenaren' als onderzoeksmethode. We hebben daarbij voor lief genomen dat de beantwoording van de vragen onderhevig kan zijn aan beperkingen vanuit de kennis en ervaring van die eigenaren. Bij de analyses is niet de indruk ontstaan dat dit, met de doelstellingen van het onderzoek in gedachten, tot grote hiaten in de verkregen informatie heeft geleid.
- Bij het analyseren van enquêteresultaten wordt de ruimte voor het trekken van conclusies bepaald door de mate waarin de respons 'aselect' mag worden geacht. In de voorgaande verslaggeving hebben we aangenomen dat er geen verband bestond tussen de onderwerpen waarnaar werd gevraagd en het al dan niet deelnemen aan de enquête. Slechts op een enkel punt hebben we verwezen naar de mogelijkheid van beïnvloeding van de respons vanuit het gevraagde onderwerp. Desondanks moeten we bedacht blijven op de mogelijkheid dat eigenaren juist wél of juist niet deelnamen aan de enquête om redenen die verband houden met het gevraagde.

Nadat we dit hebben vastgesteld komen we toe aan een aantal conclusies, aanbevelingen en opmerkingen. Uitdrukkelijk zij gesteld dat het om zaken gaat die in ieder geval aandacht verdienen in de afwegingen betreffende het te voeren fokbeleid. Het is aan de rasvereniging om mede op basis van de hier aangestipte punten, en wellicht ook nog andere in het rapport genoemde zaken, het fokbeleid vast te stellen.

1. Ten aanzien van de **Algemene gegevens**:

- De Cane Corso is een ras dat twintig jaar geleden in Nederland plotseling van uit het 'niets' snel in populariteit is gestegen. Het aantal in het NHSB ingeschreven honden nam toe van nul in 1996 tot ruim zeshonderd tien jaar later. De laatste vijf jaar stabiliseert het aantal zich rond de vierhonderd ingeschreven honden per jaar.
- Het responspercentage bedraagt 30,8 procent. Dat is, vergeleken met de percentages bij andere eerder onderzochte rassen, aan de lage kant. Desondanks, bij dit lage percentage is het mogelijk om binnen de totale onderzoeksgroep fenomenen op te sporen die bij minder dan twee procent van de honden voorkomen.
- Opvallend, maar misschien niet verrassend gelet op het oorspronkelijke gebruiksdoel van het ras, is het hoge percentage honden (33,1 procent) dat als 'waakhond' is aangeschaft.
- Vier op de tien eigenaren in de steekproef (41,0 procent) heeft al eens eerder een Cane Corso gehad. Deze vroegere ervaring met het ras was kennelijk zo positief dat opnieuw voor een Cane Corso werd gekozen. In vergelijking tot andere rassen is dit een redelijk hoog percentage.

- Ten tijde van de enquêtering bleken 36 (9,5 procent) van de 378 honden waarvoor deze vraag was beantwoord door uiteenlopende oorzaken te zijn overleden. Eén op de elf honden haalt de leeftijd van zeven jaar niet.

2. Ten aanzien van **Gezondheid**:

- Wat gezondheid in het algemeen betreft scoort de Cane Corso minder goed in vergelijking met andere rassen. Van 57 procent van de honden in de onderzochte leeftijdsgebieden worden gezondheidsproblemen gemeld.
- De meeste gezondheidsproblemen vinden we in de categorie 'Ledematen'. Van maar liefst ruim 25 procent (één op de vier!) van de honden vinden we in deze categorie meldingen. Bijna de helft van deze meldingen heeft betrekking op problemen met de kniegewrichten.
- Ook de problemen in de categorie 'Ogen en Gezichtsvermogen' scoren bij de Cane Corso hoog. Ruim één op de vijf honden (22,8 procent) heeft hier mee te kampen. Voornamelijk zijn dit meldingen van het ontwikkelen van een 'Cherry Eye'.
- Als derde in de rij scoren problemen in de categorie 'Wervelkolom'. Eén op de negen honden (11,3%) uit de steekproef heeft hiermee te maken. Knikstaarten worden hierbij het meest genoemd, naast spondylose en 'artrose'.
- Cherry Eye moet gezien worden als een ras-specifieke erfelijke afwijking: bijna één op de vijf honden (18,8%) krijgt hier mee te maken. Hoewel het welzijnsaantastend aspect minder groot lijkt (een aantal respondenten meldde de afwijking wel, maar zag het niet als gezondheidsprobleem) vraagt deze afwijking alle aandacht in het fokbeleid
- Ook knieafwijkingen, vooral kniebandleasies en in mindere mate patella-luxatie, scoren hoog, samen 15,3 procent. Daarmee behoren knieafwijkingen, ongeacht de diagnose, ook tot een rasspecifiek probleem en verdienen, zeker gelet op de ernst van de afwijking, absolute prioriteit in het fokbeleid.
- Opvallend is de lage score van Cryptorchidie. Deze is bij andere eerder onderzochte rassen vaak vele malen hoger.
- We zien dat reuen en teven even vaak last hebben van gezondheidsproblemen.

3. Ten aanzien van **Gedrag**:

- De doorsnee Cane Corso komt in beeld als een 'vriendelijke, aanhankelijke, rustige en vrolijke' hond. Dit zijn de typeringen die door een grote meerderheid van de eigenaren werd gegeven. Een deel van de honden (nog net geen vijf procent) heeft minder positieve kenmerken zoals grommen en bijtneigingen.
- Het percentage honden met 'probleemgedrag' naar mensen, zowel volwassenen als kinderen en naar bekende honden is, in vergelijking met eerder onderzochte rassen, aan de lage kant. Maximaal één op de acht eigenaren ervaart wel eens een probleem bij contact van zijn/haar Cane Corso met mensen of bekende honden. Bij vreemde honden ligt dit percentage hoger (27,8 procent), vergelijkbaar met het percentage bij andere rassen.

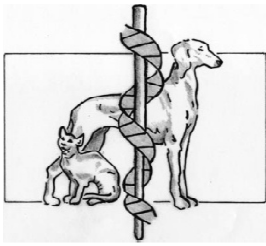
4. Ten aanzien van **Fokkerij**:

- Er is een redelijke spreiding in termen van aantal en van gebruik van ingezette fokdieren. Hierdoor lijkt de erfelijke variatie binnen de Cane Corso redelijk veiliggesteld. Niettemin dient de rasvereniging hier, met name bij de keuze van de in te zetten fokreuen, de vinger aan de pols te houden.
- De gemiddelde nestgrootte bij het spenen bedraagt 7,49 pups.
- Castraties kunnen een wezenlijke bedreiging voor het fokbeleid worden, met name waar het de teven betreft, waarvan op de leeftijd van 3 jaar bijna de helft gesteriliseerd is. Uit het onderzoek blijkt dat slechts bij één vijfde van deze honden de aanleiding voor sterilisatie te maken heeft met in de honden gelegen oorzaken.

Het is aan de rasvereniging de consequenties te verbinden aan de bevindingen uit dit onderzoek. Behalve de hierboven genoemde aspecten zullen er zeker nog zaken zijn die, door de wijze waarop dit onderzoek werd opgezet en uitgevoerd, buiten de aandacht bleven.

Het verdient aanbeveling om de hier gepresenteerde gezondheidsinventarisatie op termijn van enkele jaren te herhalen, om meer zekerheid te krijgen omtrent de gesignaleerde verschijnselen en hun effect in de tijd.

Bijlage : Enquêteformulier Gezondheidsinventarisatie
versie : Cane Corso (4 pagina's).

GENETIC COUNSELLING SERVICES

GEZONDHEIDSINVENTARISATIE CANE CORSO

Naam van de hond:

NHSB-nummer:

Geslacht:

Geboortedatum:

1 Is de bovengenoemde hond nog in uw bezit?

JA

⇒ naar vraag 2

NEE

Is de hond overleden?

NEE

⇒ Wilt u dit formulier retourneren m.b.v. de antwoordenvolpoe en, indien bij u bekend, hieronder naam en adres van de nieuwe eigenaar aangeven? Wij danken u voor uw medewerking.

Gegevens	Voorletters:	Naam:
nieuwe	Straat:	Huisnummer:
eigenaar	Postcode:	Woonplaats:

JA

⇒

Wat was de leeftijd bij overlijden? ... jaar en ... maanden

Waaraan is de hond overleden?

Wij verzoeken u de overige vragen van deze enquête in te vullen en door te gaan met vraag 2.

2. Bent u lid van de rasvereniging?

JA

NEE

⇒ naar vraag 3

3. Hoe bent u in het bezit van deze hond gekomen?

zelf gefokt

⇒ naar vraag 5

hond is als pup gekocht bij fokker

hond is overgenomen van eerdere eigenaar

⇒ naar vraag 4

4. Is de hond aangeschaft via de pupinfo van de rasvereniging?

JA

NEE

⇒ naar vraag 5

5. Met welk doel hebt u de hond aangeschaft? *Meerdere hokjes aankruisen mogelijk!*

huishond

showhond

fokhond

jachthond

verdediging

waakhond

anders, nl.

⇒ naar vraag 6

6. Voldoet de hond aan de verwachtingen die u bij aanschaf had?

JA

⇒ naar vraag 7

NEE

⇒ Wat is hiervan de reden?

.....

⇒ naar vraag 7

7. Bent u door de verkoper voldoende voorgelicht over de rastypische eigenschappen, de opvoeding en de noodzakelijke verzorging van de hond?

JA

⇒ naar vraag 8

NEE

⇒ Waarin schoot de voorlichting te kort?

.....

⇒ naar vraag 8

8. Hebt u eerder een hond van dit ras gehad?

JA

⇒ Hoe oud is/zijn die hond(en) (geworden)?

..... jaar wel/niet nog in leven

..... jaar wel/niet nog in leven

..... jaar wel/niet nog in leven

NEE

⇒ naar vraag 9

9. Bent u tevreden over het uiterlijk van de hond?

JA

⇒ naar vraag 10

NEE

⇒ Wat is hiervan de reden?

.....

⇒ naar vraag 10

10. Bent u met deze hond wel eens naar een tentoonstelling geweest?

JA

⇒ Hoe vaak kreeg deze hond de volgende kwalificaties?

..... x uitmuntend x zeer goed x goed x matig

NEE

⇒ naar vraag 11

11. Waren of zijn er problemen met de gezondheid van deze hond?

NEE ⇒ naar vraag 12

JA ⇒ Hebt u in verband met deze problemen een dierenarts geraadpleegd?

NEE ⇒ Kunt u de problemen hieronder beschrijven?

JA ⇒ Kunt u hieronder aangeven waar uw dierenarts deze problemen aan toeschreef?

☐ HUID EN HAAR	☐ LONGEN EN LUCHTWEGEN
☐ WERVELKOLOM	☐ SPIJSVERTERINGSSTELSEL
☐ LEDEMATEN	☐ NIEREN EN URINEWEGEN
☐ GEBIT	☐ MELKKLIEREN
☐ ZENUWSTELSEL	☐ GESLACHTSORGANEN
☐ OGEN EN GEZICHTSVERMOGEN	☐ VOORTPLANTING
☐ OREN EN GEHOOR	☐ HORMONEN
☐ BLOED EN AFWEERSYSTEEM	☐ LEVER
☐ HART EN VAATSTELSEL	☐ GEDRAG

Welke ziekte(n) heeft uw dierenarts genoemd?

Kunt u de problemen beschrijven?

⇒ naar vraag 12

12. Is door u of een dierenarts ooit één van de onderstaande ziekten of aandoeningen vastgesteld?

NEE ⇒ naar vraag 13

JA ⇒ door uzelf door een dierenarts

Wilt u hieronder de betreffende ziekte(n) aankruisen?

- HEUPDYSPLASIE (HD) *(slecht gevormde heupgewrichten, mogelijk resulterend in kreupelheid)*
- ELLEBOOGDYSPLASIE (ED) *(algemene benaming voor een aantal botstofwisselingsstoornissen, bekend als LPC, LPA, OCD, in het ellebooggewricht, resulterend in kreupelheid)*
- TOEVALLLEN / EPILEPSIE *(periodieke aanvallen met evenwichtsstoornissen verkrampingen en eventueel bewustzijnsverlies)*
- ATOPIE/ALLERGIE *(allergisch huidprobleem met verschijnselen van jeuk)*
- CRYPTORCHIDIE/MONORCHIDIE *(niet of onvoldoende indalen van één of beide zaadbollen in de balzak)*
- CHERRY EYE *(roze-rode uitpuiling in de binnen ooghoek als gevolg van een ontsteking van een klier in het derde ooglid)*
- ECTROPION / TE RUIIME OOGSPLEET *(naar buiten krullen / uitzakken van het onderooglid)*
- ENTROPION *(naar binnen krullen van het ooglid)*
- KNIKSTAART *(aangeboren vervorming/vergroeiing van de staartwervels)*
- MAAGDILATATIE/TORSIE *(acute, levensbedreigende uitzetting/draaiing van de maag)*
- KNIETPROBLEMEN *(zoals bijvoorbeeld kniebandlaesie, meniscus of patella luxatie)*
- ARTROSE *(gewrichtsslijtage)*
- SPONDYLOSE *(vergroeiingen in de wervelkolom)*
- TUMOREN /KANKER
- Indien HD is vastgesteld: heeft de hond hier last van? JA NEE

⇒ naar vraag 13

13. Heeft uw hond raszuivere nakomelingen?

NEE ⇒ naar vraag 14

JA

Hoeveel nesten heeft hij/zij voortgebracht?	Aantal
Aantal paringscombinaties met natuurlijke dekking
Aantal paringscombinaties met kunstmatige inseminatie
Aantal malen dat de teef na dekking niet drachtig was
Aantal nesten met natuurlijke geboorte
Aantal nesten geboren met de keizersnede
Aantal geboorten waarbij sprake was van weeënzwakte

<i>Voor alle geboren nesten samen</i>	<i>Totaal</i>	<i>reu</i>	<i>teef</i>
Aantal levend geboren pups
Aantal doodgeboren pups
Aantal pups in leven op 8 weken

Zijn deze nakomelingen gefokt volgens de gedragscode van de rasvereniging? JA NEE

⇒ naar vraag 14

14. Is de hond inmiddels gesteriliseerd/gecastreerd?

NEE ⇒ naar vraag 15

JA Op welke leeftijd heeft de sterilisatie/castratie plaatsgevonden? jaar en maanden
Wat was de reden van de sterilisatie/castratie?

⇒ naar vraag 15

15. Kunt u aangeven hoe uw hond zich in het algemeen gedraagt? (U kunt meerdere hokjes aankruisen)

☐ Rustig	☐ Grommerig	☐ Aanhankelijk
☐ Actief	☐ Geneigd tot bijten	☐ Vriendelijk
☐ Nerveus	☐ Bang	☐ Beweeglijk
☐ Fel	☐ Vrolijk	☐ Anders

⇒ naar vraag 16

16. Hoe gedraagt uw hond zich bij benadering door volwassen personen? (U kunt meerdere hokjes aankruisen)

Bij BEKENDE volwassenen:	☐ Rustig	☐ Afstandelijk
	☐ Vriendelijk	☐ Bang
	☐ Uitbundig	☐ Grommerig
	☐ Aanhankelijk	☐ Geneigd tot bijten
	☐ Luidruchtig	☐ Wisselend

Ervaart u dit gedrag wel eens als een probleem? JA NEE

Bij ONBEKENDE volwassenen:	☐ Rustig	☐ Afstandelijk
	☐ Vriendelijk	☐ Bang
	☐ Uitbundig	☐ Grommerig
	☐ Aanhankelijk	☐ Geneigd tot bijten
	☐ Luidruchtig	☐ Wisselend

Ervaart u dit gedrag wel eens als een probleem? JA NEE

⇒ naar vraag 17

17. Hoe gedraagt uw hond zich bij benadering door kinderen? (U kunt meerdere hokjes aankruisen)

Bij BEKENDE kinderen:	☐ Rustig	☐ Afstandelijk
	☐ Vriendelijk	☐ Bang
	☐ Uitbundig	☐ Grommerig
	☐ Aanhankelijk	☐ Geneigd tot bijten
	☐ Luidruchtig	☐ Wisselend

Ervaart u dit gedrag wel eens als een probleem? JA NEE

Bij ONBEKENDE kinderen:	☐ Rustig	☐ Afstandelijk
	☐ Vriendelijk	☐ Bang
	☐ Uitbundig	☐ Grommerig
	☐ Aanhankelijk	☐ Geneigd tot bijten
	☐ Luidruchtig	☐ Wisselend

Ervaart u dit gedrag wel eens als een probleem? JA NEE

⇒ naar vraag 18

18. Hoe gedraagt uw hond zich bij benadering door volwassen honden? (U kunt meerdere hokjes aankruisen)

Bij BEKENDE honden:	☐ Rustig	☐ Afstandelijk
	☐ Vriendelijk	☐ Bang
	☐ Uitbundig	☐ Grommerig
	☐ Aanhankelijk	☐ Geneigd tot bijten
	☐ Luidruchtig	☐ Wisselend

Ervaart u dit gedrag wel eens als een probleem? JA NEE

Bij ONBEKENDE honden:	☐ Rustig	☐ Afstandelijk
	☐ Vriendelijk	☐ Bang
	☐ Uitbundig	☐ Grommerig
	☐ Aanhankelijk	☐ Geneigd tot bijten
	☐ Luidruchtig	☐ Wisselend

Ervaart u dit gedrag wel eens als een probleem? JA NEE

⇒ naar vraag 19

19. Hoe vindt u de gehoorzaamheid van de hond?

- Zeer goed Goed Matig Slecht Zeer slecht

Heeft u met deze hond een gehoorzaamheidskursus gevolgd? JA NEE

Ondergetekende gaat er mee akkoord dat de verstrekte gegevens worden verzameld en geanalyseerd door Genetic Counselling Services. Rapportage zal in algemene zin en geanonimiseerd plaatsvinden.

Einde van deze enquête. Wij danken u hartelijk voor uw medewerking.